

UTOLSÓ BESZÉLGETÉSEM LEHÁR FERENCCEL

Tíz esztendeje, október 24-én halt meg Lehár Ferenc, a bécsi operett nagymestere. Régi jegyzeteimből idézve, alább közlök egy beszélgetést, amelyet röviddel a második világháború előtt folytatam az akkor már öregező és rezignált Lehárral,

1937. Ischl. Verőfényes augusztusi délután volt mikor átvágtam a gyönyörű osztrák fürdőhely Kurparkjának színes virágágyakkal övezett sétányán. A Kurhaus teraszán aranyozott fülű csészekben hideg, tejszínhabos kávékat szolgáltak fel, bécsi módra sült mazsolás kuglóffal, a karcsú tornyocskájú zenepavilonban éppen Lehár-keringőt játszott a Kurmusik. Békebeli, polgári békehangulatnak érződött a kép, holott a horogkereszt árnyékában akkor már mindannyian tudtuk: rövidesen válságos órák következnek. A lázas politikai helyzet egyáltalán nem tette volna időszerűvé, hogy — mint külföldi lap tudósító — valami olyan: »mik a terve, kedves mester?« című színházi interjút csináljak a nagy komponistával, s nem is ezért látogattam meg Lehár Ferencet, hanem mert üzenetet hoztam számára Salzburgból. Noteszkönyvem elsárgult lapjain is ezt a bejegyzést olvasom erről: »1937. Ischl. Utolsó beszélgetésem Lehár Ferencel.«

Régi fotografiák között

A Franz Lehár Quai-n állott a Lehár-villa, az öregedő mester az esztendő egy részét itt töltötte s rendszerint itt dolgozott. Most is a dolgozószobájában fogad, amelynek minden bútortáza néhány szék és egy remekművű, hatalmas, fekete zongora. A szoba falain körös-körül elszáradt babérszörnyű, megfakult selyemszalagok és napszívott, színes plakátok keskeny rámpákban... A Lehár-operettek első színlapjai... Drótos... Vig özvegy... Luxemburg grófja... Cigányszerem... Frasquita... Mosoly országa... Kék mazúr... Friederika... Clo-Clo... Cárérics... Paganini... Pacsirta... Tangókirálynő... A három grácia... Bécsi szép asszonyok... Királyfi... Nagy, forró sikerek emlékei. Néhány régi fotográfia, köztük a premierek főszereplőinek képei, hálás sorokkal... Itt látom Richárd Taubert fiatalon, monoklivál, girardi kalapban,

Betty Fischert, Mizzi Zwerenzet, Louis Kartouscht, Leó Slezákot, sok magyart is... Lábass Jucit... és egy régen elfelejtett nevet, a Vig özvegy első budapesti főszereplőjét, Rátonyi Ákóst.

Senki sem bízott a Vig özvegy sikerében

Valahogy a Vig özvegyre terelődik a beszélgetés. Lehár mosolyogva emlékezik...

— A Vig özvegy... Istenem, de régen volt. 1905. december másodikára tűzték ki a bemutatót a bécsi Theater an der Wien-ben, de már január másodikára más szerző új operettje volt műsoron. Nem bíztak a Vig özvegy sikerében. Az igazgatóság még kosztümökre se akart pénzt kockáztatni. Danilónak én vettem egy ócska uniformist a zsidórusnál, mert a kelléktárban nem volt hasonló. Próbát sem engedélyeztek eleget, mert közben már a következő operettet is próbálták. A szereplőkkel a lakásomon dolgoztam. A legnagyobb baj a főpróbán történt, amikor a »Vilja« dal elhangzása után az igazgató ezzel jött hozzám: »Karmester úr! Ezt a hülye nótát ki kell hagyni! Nem idevaló. Nem teszem tönkre maga miatt a színházamat!«

— Kétségbe voltam esve, nem akartam lemondani a dalról, végül az énekesnővel összeesküvést kötöttünk. Lesz ami lesz — mondtuk —, s a bemutatón az igazgatót tilalom ellenére elénekelte a Triglav tündérének nótáját, s a Vilja dalt ott, a bünteti helyszínén, a közönség tizenhétszer megismételtette. Többször csak azért nem ment, mert a színésznő már majdnem összeesett a furdatságtól. Szünetben felkeresett az igazgató. Makacsfejú ember volt, furcsa módon kért bocsánatot... »Tudja karnagy úr — mondta —, azt hittem, ismerem a színházi közönséget, de belátom, tévedtem, mert ennyire hülyének mégsem tartottam.« Ezen aztán mindketten jót nevetünk, s a következő operettre egy hónap múlva bizony még nem kerülhetett sor.

Hogyan fedezték fel Lehárt?

— A Vig özvegy volt az első nagy Lehár-siker, ugye? — kérdeztem.

— Tulajdonképpen igen — felelte Lehár. — Egészen fiatal koromban megpróbálkoztam az operával is. A »Tatjánát« Budapesten is bemutatták, de csak igen mérsékelt sikerrel. Ez még a múlt század végén volt. De a Theater an der Wien-ben nem a Vig özvegygel kezdtem, hanem a Drótosóttal. Ennek is története van. Katona-karmester voltam akkortájt a császári Bécsben, s téliidőben a nagy korecsolyapályán játszottam a dandámmal. Feletteseimtől különös kegyként néha engedélyt kaptam, hogy saját szerzeményeim is műsorra vehetem. Ezek a keringők nagyon megtetszettek egy szép bécsi lánynak, aki lent bógizott a jégen s akinek a papája érdekelve volt néhány bécsi színházban. Ez a kislány lett első komoly pártfogója a keringőimnek, az ő támogatásának köszönhetem, hogy a Theater an der Wien megbízott a Drótosót muzsikájának megkomponálásával.

— Minden Lehár-operettnak van valami története?

Mosolygott.

— Mindegyikhez fűz valami kedves emlék, de persze nem olyan romantikus, mint azt híresztelik. Aránylag szép, nyugodt, egyenes vonalban

ívelt a pályajutásom, nincs okom panaszkodni a sorsra.

Lehár az operett problémájáról

— Sokat beszélnek az operett válságáról. Mi a véleménye erről?

— A probléma felvetése nem alaptalan — válaszolt elgondolkozva Lehár. — Persze, mi most mindketten a bécsi operettre gondolunk, ami elválaszthatatlan a bécsi keringőtől. Nos, első-sorban vegyük talán tekintetbe, hogy Johann Strauss, Ziehrer, Lanner, Suppé, Millöcker, Oscar Strauss, Kálmán és csekélységem úgy-hiszem kimerítettük ezt a zsánert, amivel persze skorántsem akarom mondani, hogy az említettekhez hasonló nagy operettműzsikus nem jöhet többé. Miért ne jöhetne? De művészi feladata az operettzene vonalán már más lesz. Mert nézzük csak; a bécsi keringő és a bécsi operett egy kor hangulatát fejezte ki, az osztrák császárság dédelgetett, elkényeztetett Bécsének polgári jólétén nyugvó konzolidált, kedves könnyelműségét. Ez a korszak végérvényesen lezárult, elmúlt, tehát lezárult a zenéje is. Amit én ma csinállok, már csak emlékezés, visszanyúlás a múltba. Az új, a motorizált kornak más a ritmusa, életét zenelleg is másként kell kifejezni. Ez persze már az új nemzedék feladata és véleményem szerint azok a fiatal muzsikusok, akik a mi útunkat választják, helytelenül teszik, mert így egy olyan kor légkörébe akarnak alkotni, amelyhez közvetlen élmények nem fűzik őket, személyes emlékek nincsenek.

— De mindezzel, remélem, nem azt akarja mondani, hogy a régi, szép operettek kimennek a divatból?

— Egyáltalán nem. Mint klasszikus operettek, nyilván mindig műsoron lesznek, de már a szövegekönnyeket néhány évtized múlva bizonyosan átírják. Ezek nem időállók.

Hallgattunk egy darabig. Kint lassan alkonyodott. Lehár csendes mozdulattal a színlapokkal teliaggatott falra mutatott... »Hatvanhét esztendő vagyok. Azt hiszem ideje felállítani a »mérleget« — szökött.

Lehár fél. Mitől?

Nincs több feljegyzésem erről a rapszodikus beszélgetésről, utolsó találkozásomról Lehár Ferencsel. Távozásakor a boltíves kapualjban, a ráncos arcú, görnyedt hátú aggastyán portás, régi bútordarab a házban, bizalmasan kérdezte tőlem, miközben a kaput nyitotta.

— Ist er schlecht gelaunt? (Rossz kedve van?) — És reszkető vén kezével felmutatott az emeletre.

— Nem. Nem hiszem — válaszoltam. — Inkább csak kissé szomorúnak látszik.

A kék libériás, ráncos arcú, fehér szakállas erdei manó bölintott... Ja... ja... igen... igen... Ilyenkor este mindig szomorú, mert fél...

— Fél? — kérdeztem meglepetten. — Mitől?

— Az öregségtől — suttogetta a portás titokzatosan.

Magánosan ballagtam a sötét faszoron. A Lehár-villa emeletéről néhány pillanatra messzi hallatszott a zongora... A Vilja befejező futamai... Valami ismeretlen, furcsa fortissimóval végződött, mint egy jajkiáltás... Lehár tényleg fél? — gondoltam... Az öregségtől nem hiszem. Annál bölcsőbb. De talán az elmúlástól.

ANDOR LEON